

Habilitering då och nu

Historik – habilitering/rehabilitering

- Rehabiliteringen utvecklades internationellt för att få tillbaka personer i arbete efter de två stora världskrigen
- Rehabilitering var till en början en rent medicinsk specialitet – medicinsk rehabilitering

Historik – habilitering/rehabilitering

- En bedömning av vad personen INTE klarade i förhållande till vad som ansågs vara NORMALT
- Problemet var lokaliserat till kroppen
- Patienten tog kroppen till experten för att få hjälp

Habilitering – 1950-talet

- Habiliteringen influerades av det som skett inom rehabilitering
- 1950-talet pionjärår för uppbyggnad av barnhabilitering
- Nytt tankesätt kring omhändertagande av barn med medfödda rörelsehandikapp – särskilt barn med cerebral pares

Habilitering – 1950-1960

- 1958 Folke Bernadotte aktionen - *Gör glömda barn till glada barn*
- 1958 Bräcke Östergård
- 1962 Folke Bernadotte-hemmet
- 1962 Skolplikt för rörelsehindrade barn

Habilitering – 1950-1960

- Habilitering bedrevs till en början framför allt på de stora regioninstitutionerna
- Habilitering och skolverksamhet utvecklades parallellt
- Teamarbete var arbetsformen

Habilitering – 1960-talet

- Under 60-talet medförde nya medicinska landvinningar men också medicinska misstag nya patientgrupper
- Barn med ryggmärgsbråck och neurosedynskador satte nya krav på verksamheten

Habilitering – 1960-talet

- 1960-talet omvälvande decennium vad gällde handikappfrågor
- Stort intresse för samhällets svaga grupper
- Brukarföreningar bildades och fick stort inflytande
- 1967 Omsorgslagen prioriterade hemmavård, dagcentra, inackorderingshem och alla utvecklingsstörda barn rätt till undervisning
- De stora institutionerna börjar stängs ner

Habilitering – 1960-1970

- Ny syn på re/habilitering växte fram under starkt brukarinflytande under 60-70-talet
- Det medicinska perspektivet kompletterades med det psykologiska och det sociala perspektivet
- Det pedagogiska perspektivet fanns redan tidigare
- Målet med re/habilitering blev ökad livskvalitet utifrån ett helhetsperspektiv
- Betoningen flyttas från patientens kropp och dess brister till samhällets ansvar för dess synsätt och kultur, tillgänglighet och utformning av fysiska miljöer

Habilitering – 1970-talet

- 1970 – talet blev de stora integreringsåren
- Normalisering och integrering var honnörsorden
- Barn med funktionsnedsättningar integrerades på daghem, förskolor och skolor

Habilitering – 1970-talet

- Habiliteringsteam byggdes upp i landstingen i Sverige
- Samordnad habilitering mellan habiliterings- och omsorgs- verksamheten började organiseras
- Brukarinflytandet växte (FUB och RBU)

Habilitering – 1980-talet

- Utredningsåren – större möjligheter att utreda orsaker till funktionsnedsättningar
- 1980-talet - de sociala och psykologiska aspekterna på barn och familj blev allt viktigare
 - Helhetssyn
 - Familjen i centrum
 - Kris- och sorgearbete
 - Livskvalitet
- Individuella service program (ISP)
 - Vad var viktigt för familjen – och barnet?

Habilitering – 1990-talet

- Ekonomiska neddragningar
- Prioriteringsarbete
- Allt viktigare att visa att insatserna är vetenskapligt baserade
- Relativa handikappbegreppet blev etablerat inom habiliteringsområdet
- Teoretiska modeller för att förstå habiliteringsprocessen lanserades
- ICIDH - Impairment disability handicap
- LSS

Nya konventioner belyser barns och funktionsnedsatta personers rättigheter

- 1989 FN:s Barnkonvention
- 2008 FN:s Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Habilitering – 2000 - 201

- Regionerna uppstår- större enheter
- Ny kunskap genereras neuropsykiatriska tillstånd
- Habiliteringarna får stort ansvar för patienter med neuropsykiatriska tillstånd
- WHO:s ICF lanseras
- Delaktighet är det stora honnørsordet
- LSS börjar stramas åt

Fysioterapins utveckling inom habilitering

Fysioterapin inom habilitering

- 1950-talet pionjärtid för barnhabiliteringarnas uppbyggnad
- Fysioterapeuter lärde sig metoder för diagnostik och behandling som utvecklats i andra länder
- Framför allt riktade sig metoderna till barn med cerebral pares
- Bobath – Vojta – Petö - SI

Bobath-konceptet

- Fysioterapeut Bertha och neurolog Karel Bobath utvecklade sin metod mellan 1950-1980
- Normalisera tonus och inhibera primitiva reflexer genom särskilda positioner - reflex-inhiberande mönster
- Facilitera normala rörelsemönster som successivt skulle ersätta de patologiska rörelsemönstret – motoriskt lärande av korrekta rörelsemönster
- Program för hur man som förälder kunde hjälpa/hantera sitt barn i vardagen – *handling*

Kritik mot Bobath-konceptet

- Under 1990-talet växte kritiken mot konceptet
- Byggde på en hierarkisk syn av nervsystemets uppbyggnad och kontroll
- Nya vetenskapliga fakta om motorisk lärande och motorisk kontroll, neuropsykologi, neurologi motsade Bobath-konceptets grundläggande neurologiska och neurofysiologiska teorier
- Användningen av Bobath-metoden minskade under 1990-talet inom habiliteringarna i Sverige

Neurodevelopmental treatment (NDT)

- Bobath-konceptet → NDT
- NDT har utvecklats och införlivat ny kunskap om motorisk kontroll och motoriskt lärande i sin teorigrund
- Principer om att uppmuntra till normala rörelsemönster kvarstår
- RCT-studier av effekt på barn med CP har inte visat på övertygande resultat (*Butler & Darrah 2001, Novak 2013*)

Vojta-metoden

- Vaclav Vojta utvecklade metoden i Tjeckoslovakien under 1960-talet
- Identifiera riskbarn – tidig behandling där barnen skulle träna bort sina patologiska mönster
- Jobba med den icke viljemässiga motoriken - nedärvda rörelsemönster som icke skadade barn utvecklar automatiskt
- Rörelserna provoceras fram genom att man under motstånd stimulerar olika zoner på kroppen
- Reflexkrypningsmönster och reflexvändningsmönster

Kritik mot Vojta-metoden

- Kritiken växte pga att behandlingen var smärtsam och tidskrävande
- Icke funktionella rörelsemönster provocerades och blev manifesta
- Under 90-talet uttalade Socialstyrelsen skarp kritik mot Vojta-metoden och metoden försvann från habiliteringarna

Petö-metoden – konduktiv pedagogik

- András Petö utvecklade metoden i Ungern under 1940-talet
- Kom till Sverige på 1990-talet via Lars Mullback
- Metoden hamnade i konflikt med svensk habilitering
- Holistisk inlärningsfilosofi
- Motoriska svårigheter är pedagogiska problem
- Målsättning att individen ska uppnå det mest effektiva rörelsemönstret
- Integrerar lärande och habiliteringsmål
- Förutsätter att barn med motoriska problem kan ändra sina dysfunktioner mot ett mer ändamålsenligt sätt inom alla inlärningsfunktioner

Petö-metoden – konduktiv pedagogik

- Gruppträning
- Intensivträning och daglig stimulans
- Specialutrustade träningsmiljöer
- Tekniska hjälpmedel minimeras

Kritik mot Petö-metoden – konduktiv pedagogik

- Konflikten har påverkat svensk habilitering
- Många habiliteringar remitterar idag barn och familjer till konduktiv pedagogik
- Studier visar motsägelsefulla resultat
- Majoriteten av studierna visar inte någon skillnad i förhållande till undersökningsgrupp utan behandling

Sensory Integration (SI)

- Utvecklades av Jean Ayres arbetsterapeut och psykolog under 1960-70 talet i USA för "sensory-motor problems", t ex autism och DCD men har också använts för andra neurologiska utvecklingsdiagnoser som cp
- Definieras som den neurologiska process som organiserar sensorisk information(perception) från kropp och omgivning och gör det möjligt att använda kroppen på ett effektivt sätt i förhållande till omgivningen
- Instrument för utredning och behandling finns

Kritik mot Sensory Integration (SI)

- Teoretiska antaganden om hur sensorisk information processas kan inte förankras med modern forskning om hjärnan
- Ifrågasatt koppling mellan teoretiska utgångspunkter och metodens behandlingsinterventioner
- Meta-analyser av SI i förhållande till grupper utan behandling visar inte på några signifikanta skillnader
- För CP populationen avråds denna behandling (*Novak 2013*)
- För autisms populationen kan det finns en viss evidens för selekterade fall (*Watling et al 2015*)

Fysioterapin inom habilitering 1980-2000

- Metoder inom fysioterapin ifrågasätts och renas bort
- Hirschfeldt
 - Funktionell rörelselära – rörelseanalys som grund för utvärdering och behandling
- Gentile:
 - Rörelsetaxonomi – komplexitetens och omgivningens inverkan på rörelseutveckling
- Woolacott & Shumway-Cook
 - Motorisk kontroll – motoriskt lärande – dynamiska systemteorier
- Övergripande målen blev hälsa och livskvalitet

Fysioterapin inom habilitering 2000-2020

- Forskning och implementering av nya kunskaper
- Evidensbaserad habilitering
- ICF
- Diagnosspecifika och normbaserade undersökningsinstrument
- Målinriktad intensiv träning – aktivitets baserad träning
- Fysisk aktivitet
- Hälsa för alla

Fysioterapins utveckling inom habilitering

- Från expertorienterat till person-familjecentrerat arbetssätt
- Från det normala som mål och standard till funktionella och sociala mål
- Från tidig och botande behandling till träning och fysisk aktivitet i ett livslöppsperspektiv
- Från att förändra barnet till en anpassning till uppgiften